

การประชุมวิชาการนำเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ ครั้งที่ 4

“GRADUATE SCHOOL CONFERENCE 2022 iHappiness: ความสุขและคุณภาพชีวิตที่ดีอย่างยั่งยืนในยุคสังคมดิจิทัล”

การพัฒนากระบวนการส่งเสริมศักยภาพด้านวิชาการและทักษะชีวิตโดยใช้ทักษะกระบวนการคิดของครู
และนักเรียนโรงเรียนเครือข่ายการฝึกประสบการณ์วิชาชีพของวิทยาลัยแม่ฮ่องสอน

มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่

Development of Model to Enhance Academic Potential and Life Skills Using the
Thinking Process Skill of Teachers and Students in Network School for Practicum of
Mae Hong Son College Chiang Mai Rajabhat University

นภาพร ชลารักษ์¹

nawaporn_cha@g.cmru.ac.th

ภัศราภรณ์ นันทากาศ²

รินทร์ลภัส ศิริพนวัฒน์³

^{1,2,3}อาจารย์ประจำสาขาวิชาการประถมศึกษา วิทยาลัยแม่ฮ่องสอน มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่

บทคัดย่อ

การวิจัยดำเนินการเป็น 3 ระยะ มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) เพื่อประเมินความต้องการจำเป็นของการจัดกิจกรรมด้านวิชาการและทักษะชีวิตโดยใช้ทักษะกระบวนการคิดของครูและนักเรียน โรงเรียนเครือข่ายการฝึกประสบการณ์วิชาชีพของวิทยาลัยแม่ฮ่องสอน มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ 2) พัฒนารูปแบบการส่งเสริมศักยภาพด้านวิชาการและทักษะชีวิตโดยใช้ทักษะกระบวนการคิด 3) ศึกษาผลการใช้รูปแบบการส่งเสริมศักยภาพด้านวิชาการและทักษะชีวิตโดยใช้ทักษะกระบวนการคิด กลุ่มตัวอย่าง คือ ครูผู้สอนกิจกรรมลดเวลาเรียนเพิ่มเวลารู้ของโรงเรียนเครือข่ายฯ จำนวน 19 คน ได้มาด้วยการเลือกแบบเจาะจง และนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ของโรงเรียนเครือข่ายฯ จำนวน 90 คน ได้มาด้วยวิธีการสุ่มแบบเป็นกลุ่ม เครื่องมือที่ใช้ ได้แก่ 1) แบบสอบถามการจัดการเรียนรู้โดยใช้กระบวนการคิด 2) แบบประเมินคุณภาพของรูปแบบ และ 3) แบบวัดศักยภาพด้านวิชาการและทักษะชีวิต รวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูลโดยการหาค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ประเมินความต้องการจำเป็นตามสูตร (Priority Need Index: PNI_{ModifiedX}) และการหาค่าสถิติ t-test ผลการวิจัยพบว่า 1) ทักษะการคิดวิเคราะห์เป็นความต้องการจำเป็นอันดับที่ 1 2) รูปแบบการส่งเสริมศักยภาพด้านวิชาการและทักษะชีวิตโดยใช้ทักษะกระบวนการคิด ประกอบด้วย 6 องค์ประกอบ ได้แก่ 1. หลักการของรูปแบบ 2. วัตถุประสงค์ของรูปแบบ 3. ขั้นตอนการจัดกิจกรรม แบ่งเป็น 7 ขั้น (1) ขั้นนำเสนอสถานการณ์ (2) ขั้นคิดพิจารณา (3) ขั้นคิดสงสัย (4) ขั้นสนทนาแลกเปลี่ยนความคิด (5) ขั้นนำเสนอความคิด (6) ขั้นสรุปความคิดร่วมกัน และ (7) ขั้นสะท้อนคิด 4. บทบาทผู้เรียน 5. บทบาทครู และ 6. สิ่งอำนวยความสะดวก มีความถูกต้องและความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก 3) ผลการใช้รูปแบบการส่งเสริมศักยภาพด้านวิชาการและทักษะชีวิตโดยใช้ทักษะกระบวนการคิด นักเรียนมีคะแนนเฉลี่ยหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

คำสำคัญ: การพัฒนารูปแบบ, ทักษะกระบวนการคิด

การประชุมวิชาการนำเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ ครั้งที่ 4

“GRADUATE SCHOOL CONFERENCE 2022 iHappiness: ความสุขและคุณภาพชีวิตที่ดีอย่างยั่งยืนในยุคสังคมดิจิทัล”

Abstract

The purposes of research were: 1) to study needs analysis of academic potential and life skills activities using thinking process skill. 2) to develop instructional model. 3) to study the effects of implementing instructional model. The sample included 19 teachers and 90 students. Research instruments were 1) questionnaire 2) quality assessment form and 3) academic potential and life skills assessment form. Data was analyzed by using mean, standard deviation, Priority Need Index and t-test. Research found that 1) Analytical thinking is the first need. 2) The instructional model consisted of 6 compositions: 1) Principles 2) Purpose 3) Process of learning 4) Student role. 5) Teachers role and 6) Facilities. The overall assessment of quality assessment of instructional model was at the highest level of accuracy and suitability. 3) Results of instructional model implementation revealed that after learning, scores were higher than prior to learning. It was statistically significant at .05

Keywords: Model Development, Thinking Process Skills

บทนำ

การเรียนรู้โดยใช้ทักษะการคิดเป็นฐานช่วยหล่อหลอมให้ผู้เรียนมีศักยภาพด้านวิชาการและทักษะชีวิต สามารถคิด วิเคราะห์ แยกแยะ ตรวจสอบและตีความข้อมูลให้ถูกต้องอย่างละเอียดรอบครอบ ตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น โดยผู้เรียนได้เรียนรู้กระบวนการคิดผ่านประสบการณ์ในชีวิตจริงหรือสถานการณ์ที่เกิดขึ้นในปัจจุบันบูรณาการกับองค์ความรู้หรือหลักวิชาการ เพื่อให้ผู้เรียนสามารถคิดต่อยอดและขยายขอบเขตความรู้ของตนเอง ผักผ่อนให้ชำนาญจนสามารถนำความรู้และทักษะการคิดไปใช้คิดค้นสิ่งใหม่หรือสร้างนวัตกรรมเพื่อพัฒนาประเทศให้เจริญก้าวหน้า (ชนาธิป พรกุล, 2561; พงศธร มหาวิจิตร, 2562) กลุ่มโรงเรียนเครือข่ายการฝึกประสบการณ์วิชาชีพของวิทยาลัยแม่ฮ่องสอน มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ เป็นสถานศึกษาที่ร่วมบ่มเพาะนักศึกษาทั้งด้านวิชาการและวิชาชีพโดยให้นักศึกษามีโอกาสเรียนรู้ ปฏิบัติงานสอนและสร้างประสบการณ์การทำงานในสถานศึกษาจริง เพื่อสร้างบัณฑิตครูให้เป็นผู้มีสมรรถนะและคุณลักษณะตามมาตรฐานวิชาชีพครู จากการดำเนินงานที่ผ่านมาพบว่าการจัดการเรียนการสอนของครูกลุ่มโรงเรียนเครือข่ายยังให้ความสำคัญการใช้ทักษะกระบวนการคิดไม่มากเท่าที่ควร ส่งผลให้ผู้เรียนขาดทักษะกระบวนการคิดวิเคราะห์และสังเคราะห์ในการเรียนรายวิชาหลักและกิจกรรมเสริมทักษะต่าง ๆ เพื่อนำไปต่อยอดในการพัฒนาด้านวิชาการและทักษะชีวิตของตนเอง นอกจากนี้ยังไม่มีรูปแบบการส่งเสริมศักยภาพด้านวิชาการและทักษะชีวิตอย่างเป็นระบบ ซึ่งหากผู้เรียนสามารถคิดวิเคราะห์และเชื่อมโยงความรู้กับกระบวนการจะนำไปสู่การพัฒนาความรู้ทั้งทักษะวิชาการและทักษะชีวิตตลอดจนสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้อย่างมีประสิทธิภาพ (อนุเบศ ทัศนียม และสุมาลี ชูกำแพง, 2563)

ผู้วิจัยจึงเห็นควรที่จะมีการพัฒนารูปแบบการส่งเสริมศักยภาพด้านวิชาการและทักษะชีวิตโดยใช้ทักษะกระบวนการคิดของครูและนักเรียนโรงเรียนเครือข่ายการฝึกประสบการณ์วิชาชีพของ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ วิทยาลัยแม่ฮ่องสอน ผลที่ได้จากการศึกษาจะเป็นแนวทางการพัฒนาการเรียนการสอนของครูให้

การประชุมวิชาการนำเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ ครั้งที่ 4

“GRADUATE SCHOOL CONFERENCE 2022 iHappiness: ความสุขและคุณภาพชีวิตที่ดีอย่างยั่งยืนในยุคสังคมดิจิทัล”

มีประสิทธิภาพมากขึ้น และจะส่งผลให้ผู้เรียนได้รับการพัฒนาทักษะวิชาการและทักษะชีวิตได้อย่างเต็มศักยภาพ

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อประเมินความต้องการจำเป็นการจัดการจัดกิจกรรมด้านวิชาการและทักษะชีวิตโดยใช้ทักษะกระบวนการคิดของครูและนักเรียนโรงเรียนเครือข่ายการฝึกประสบการณ์วิชาชีพของวิทยาลัยแม่ฮ่องสอน มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่
2. เพื่อพัฒนารูปแบบการส่งเสริมศักยภาพด้านวิชาการและทักษะชีวิตโดยใช้ทักษะกระบวนการคิด
3. เพื่อศึกษาผลการใช้รูปแบบการส่งเสริมศักยภาพด้านวิชาการและทักษะชีวิตโดยใช้ทักษะกระบวนการคิด

ขอบเขตการวิจัย

ขอบเขตประชากร กลุ่มตัวอย่าง เครื่องมือวิจัย ขอนำเสนอแยกตามระยะการดำเนินการวิจัย 3 ระยะ
การทบทวนวรรณกรรม

รูปแบบการเรียนการสอน

ทิตินา แคมมณี (2561) อธิบายว่า รูปแบบการเรียนการสอน คือ แบบแผนการดำเนินการสอนที่ได้รับ การจัดเป็นระบบอย่างสัมพันธ์สอดคล้องกับทฤษฎีหลักการเรียนรู้หรือการสอนที่รูปแบบนั้นยึดถือและได้รับการพิสูจน์ทดสอบว่ามีประสิทธิภาพ สามารถช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ตามจุดมุ่งหมายเฉพาะของรูปแบบนั้น ๆ

สมเกียรติ อินทสิงห์ (2562) ได้สรุปความหมายของรูปแบบการเรียนการสอนไว้ว่าเป็น แบบแผน โครงสร้างของการดำเนินงานที่จัดขึ้นอย่างเป็นขั้นเป็นตอน มีระบบระเบียบ อิงตามความเชื่อ แนวคิด ปรัชญา ทฤษฎี และหลักการที่ยึดถือ โดยมีการกำหนดองค์ประกอบที่สำคัญและสัมพันธ์กันในเชิงระบบ โดยได้รับการยอมรับหรือพิสูจน์ ตรวจสอบประสิทธิภาพหรือคุณภาพมาแล้ว เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์เฉพาะของรูปแบบนั้น

Joyce, Weil & Calhoun (2009) อธิบายว่า รูปแบบการเรียนการสอน หมายถึง แผนหรือแบบที่นำไปใช้ในการจัดการเรียนการสอน หรือเป็นแนวทางในการจัดการเรียนการสอนของครูที่แสดงให้เห็น รายละเอียดของสิ่งแวดล้อมในการจัดการเรียนรู้ที่ใช้เป็นแนวทางในการออกแบบการจัดการเรียนรู้ที่มีเป้าหมายให้ผู้เรียนบรรลุวัตถุประสงค์

สรุปได้ว่า รูปแบบการเรียนการสอน หมายถึง แบบแผนของการจัดการเรียนรู้ที่ผู้สอนได้ออกแบบขึ้น ให้มีความเฉพาะเจาะจง จัดทำขึ้นอย่างเป็นระบบระเบียบ เพื่อนำไปสู่การบรรลุวัตถุประสงค์ จุดมุ่งหมาย หรือเป้าหมายที่กำหนดไว้ในการสอนนั้น ๆ โดยดำเนินการเป็นขั้นเป็นตอนเพื่อให้การเรียนการสอนเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพสูงสุด

ขั้นตอนการพัฒนารูปแบบการเรียนการสอน

รัตนะ บัวสนธ์ ได้นำเสนอการพัฒนาการเรียนการสอนเพื่อแก้ไขปัญหาในชั้นเรียนหรือในรายวิชาด้วย รูปแบบการเรียนการสอน โดยอาศัยกระบวนการวิจัยและพัฒนา 4 ขั้นตอน ได้แก่ 1 ศึกษาวิเคราะห์สภาพ ปัจจุบันและปัญหาการสอน 2 ออกแบบพัฒนาหรือเลือกนวัตกรรมเพื่อแก้ไขปัญหาการเรียนการสอน 3 การนำ นวัตกรรมการเรียนการสอนไปใช้ และ 4 การประเมินสรุปภาพรวมการใช้นวัตกรรมการเรียนการสอน

การประชุมวิชาการนำเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ ครั้งที่ 4

“GRADUATE SCHOOL CONFERENCE 2022 iHappiness: ความสุขและคุณภาพชีวิตที่ดีอย่างยั่งยืนในยุคสังคมดิจิทัล”

สมเกียรติ อินทสิงห์ (2562) ได้สรุปการพัฒนาารูปแบบการเรียนการสอนว่าต้องอาศัย กระบวนการสำคัญ 4 ขั้นตอนหลัก คือ การศึกษาเพื่อวิเคราะห์ปัจจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง การออกแบบรูปแบบและองค์ประกอบต่าง ๆ การนำรูปแบบไปทดลองใช้ และการประเมินรูปแบบเพื่อนำไปสู่การปรับปรุงหรือแก้ไขให้สมบูรณ์มากยิ่งขึ้น

ขั้นตอนการพัฒนาารูปแบบการเรียนการสอนขึ้นอยู่กับนักการศึกษาแต่ละท่านที่ได้กำหนดขึ้น ทั้งนี้ต้องคำนึงถึงบริบทการนำไปใช้เป็นสำคัญ สามารถสรุปได้ว่า ขั้นตอนการพัฒนาารูปแบบการเรียนการสอนต้องอาศัย 4 ขั้นตอนหลัก ได้แก่ ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาข้อมูลที่เกี่ยวข้อง ขั้นตอนที่ 2 การออกแบบรูปแบบการเรียนการสอน ขั้นตอนที่ 3 การนำรูปแบบการเรียนการสอนไปใช้ ขั้นตอนที่ 4 การประเมินผลการใช้รูปแบบการเรียนการสอน

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยและพัฒนา (Research and Development) มีรายละเอียด ดังนี้

ระยะที่ 1 การประเมินความต้องการจำเป็นการจัดกิจกรรมด้านวิชาการและทักษะชีวิตโดยใช้ทักษะกระบวนการคิดของครูและนักเรียน โรงเรียนเครือข่ายการฝึกประสบการณ์วิชาชีพของวิทยาลัยแม่ฮ่องสอน มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ (R1)

กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ครูผู้สอนกิจกรรมลดเวลาเรียนเพิ่มเวลารู้ในโรงเรียนเครือข่ายการฝึกประสบการณ์วิชาชีพของมหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ วิทยาลัยแม่ฮ่องสอน จำนวน 9 โรงเรียน รวม 19 คน ได้มาด้วยการเลือกแบบเจาะจง โดยคัดเลือกจากครูที่สอนกิจกรรมลดเวลาเรียนเพิ่มเวลารู้มาไม่น้อยกว่า 3 ปี

เครื่องมือการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถามการจัดการเรียนรู้โดยใช้กระบวนการคิด

การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยส่งและรับแบบสอบถาม 19 ชุด ให้กลุ่มตัวอย่างด้วยตนเอง

การวิเคราะห์ข้อมูล วิเคราะห์ข้อมูลโดยหาค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การลำดับความต้องการจำเป็น (Priority Need Index: $PNI_{Modifiedx}$)

ระยะที่ 2 การพัฒนารูปแบบการส่งเสริมศักยภาพด้านวิชาการและทักษะชีวิตโดยใช้ทักษะกระบวนการคิด (D1)

2.1 การออกแบบรูปแบบการส่งเสริมศักยภาพด้านวิชาการและทักษะชีวิตโดยใช้ทักษะกระบวนการคิด ผู้วิจัยได้นำข้อมูลจากการวิจัยในระยะที่ 1 มาพิจารณาประกอบกับการศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลสำคัญจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อสังเคราะห์องค์ประกอบของรูปแบบฯ

2.2 การพัฒนารูปแบบการส่งเสริมศักยภาพด้านวิชาการและทักษะชีวิตโดยใช้ทักษะกระบวนการคิดผู้วิจัยนำรูปแบบฯ ที่พัฒนาขึ้นไปให้ผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 5 ท่าน พิจารณาหาคุณภาพของรูปแบบฯ

กลุ่มเป้าหมาย ได้แก่ ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 5 ท่าน ประกอบด้วยผู้ทรงคุณวุฒิด้านหลักสูตรและการสอน 2 ท่าน ผู้ทรงคุณวุฒิด้านการสอนรายวิชาในกลุ่มวิชาชีพครู 2 ท่าน และผู้ทรงคุณวุฒิด้านการวัดผลและประเมินผล 1 ท่าน ได้มาโดยการเลือกแบบเจาะจง

เครื่องมือการวิจัย ได้แก่ แบบประเมินคุณภาพของรูปแบบการส่งเสริมศักยภาพด้านวิชาการและทักษะชีวิตโดยใช้ทักษะกระบวนการคิด

การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยนำส่งรูปแบบฯ และแบบประเมินคุณภาพของรูปแบบฯ ให้ผู้ทรงคุณวุฒิ 5 ท่าน ประเมินคุณภาพด้านความถูกต้องและความเหมาะสมของรูปแบบ และปรับปรุงตาม

การประชุมวิชาการนำเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ ครั้งที่ 4

“GRADUATE SCHOOL CONFERENCE 2022 iHappiness: ความสุขและคุณภาพชีวิตที่ดีอย่างยั่งยืนในยุคสังคมดิจิทัล”

ข้อเสนอแนะ จากนั้นนำรูปแบบฯ ไปทดลองใช้ (Try-out) กับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ซึ่งไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง พบว่า ขั้นตอนการจัดกิจกรรมแบ่งเป็น 7 ขั้นตอน มีบางขั้นตอนยังมีการดำเนินการไม่ราบรื่น

การวิเคราะห์ข้อมูล วิเคราะห์ข้อมูลโดย การหาค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน
ระยะที่ 3 การศึกษาผลการใช้รูปแบบการส่งเสริมศักยภาพด้านวิชาการและทักษะชีวิตโดยใช้ทักษะกระบวนการคิด

3.1 การนำรูปแบบไปใช้ (R2)

กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ที่ศึกษาภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2562 ที่เรียนกิจกรรมลดเวลาเรียนเพิ่มเวลารู้ของโรงเรียนเครือข่ายฯ จำนวน 9 โรงเรียน โรงเรียนละ 10 คน รวมเป็น 90 คน ได้มาด้วยวิธีการสุ่มแบบเป็นกลุ่ม (Cluster Random Sampling)

เครื่องมือการวิจัย ได้แก่ แบบวัดศักยภาพด้านวิชาการและทักษะชีวิต

การวิเคราะห์ข้อมูล วิเคราะห์ข้อมูลโดยหาค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และเปรียบเทียบคะแนนก่อนเรียนและหลังเรียนด้วยค่าสถิติ t-test (Dependent Sample)

3.2 การประเมินผลการใช้รูปแบบ (D2)

3.2.1 นำข้อมูลคะแนนด้านวิชาการและทักษะชีวิตของกลุ่มตัวอย่างมาเปรียบเทียบก่อนเรียนและหลังเรียนโดยใช้รูปแบบฯ ที่สร้างขึ้น เพื่อประเมินและปรับปรุงองค์ประกอบต่างๆ ให้มีความเหมาะสมยิ่งขึ้น

3.2.2 สรุปผลการวิจัย อภิปรายผลการวิจัย และข้อเสนอแนะเพื่อนำไปสู่การขยายผลการใช้

ผลการวิจัย

1. การประเมินความต้องการจำเป็นการจัดกิจกรรมด้านวิชาการและทักษะชีวิตโดยใช้ทักษะกระบวนการคิดของครูและนักเรียน โรงเรียนเครือข่ายการฝึกประสบการณ์วิชาชีพ ของวิทยาลัยแม่ฮ่องสอน มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ แสดงดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 การประเมินความต้องการจำเป็นการจัดกิจกรรมด้านวิชาการและทักษะชีวิตโดยใช้ทักษะกระบวนการคิดของครูและนักเรียน โรงเรียนเครือข่ายการฝึกประสบการณ์วิชาชีพ ของวิทยาลัยแม่ฮ่องสอน มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่

ทักษะกระบวนการคิดที่นำไปใช้ จัดกิจกรรมด้านวิชาการและทักษะชีวิต	สภาพ ที่เป็นจริง	สภาพ ที่คาดหวัง	(I-D) MDF	ความต้องการ จำเป็น PIN	ลำดับ
	D	I		(I-D)/D	
1. ทักษะกระบวนการคิดวิเคราะห์	1.68	3.63	1.95	1.16	1
2. ทักษะกระบวนการคิดสังเคราะห์	1.89	3.79	1.90	1.01	4
3. ทักษะกระบวนการคิดอย่างมี วิจารณญาณ	1.79	3.68	1.89	1.06	3
4. ทักษะกระบวนการคิดบูรณาการ	2.05	4.05	2.00	0.98	5
5. ทักษะกระบวนการคิดสร้างสรรค์	1.74	3.74	2.00	1.15	2

จากตารางที่ 1 การประเมินความต้องการจำเป็นของการจัดกิจกรรมด้านวิชาการและทักษะชีวิต โดยใช้ทักษะกระบวนการคิดฯ พบว่า ความต้องการจำเป็นลำดับที่ 1 คือ ทักษะกระบวนการคิดวิเคราะห์

2. การพัฒนารูปแบบการส่งเสริมศักยภาพด้านวิชาการและทักษะชีวิตโดยใช้ทักษะกระบวนการคิด

2.1 รูปแบบการส่งเสริมศักยภาพด้านวิชาการและทักษะชีวิตโดยใช้ทักษะกระบวนการคิด ประกอบด้วย 6 องค์ประกอบ ดังนี้

2.1.1 องค์ประกอบที่ 1 หลักการของรูปแบบ การเรียนรู้ที่ดีจะต้องเกิดจากการคิดเป็น แยกแยะ จัดประเภท จัดลำดับความสำคัญ ลงมือปฏิบัติจริงอย่างเป็นขั้นตอนหรือเป็นกระบวนการ รู้จักการทำงานอย่างเป็นระบบ สืบเสาะอย่างมีทิศทาง แสวงหาความรู้ได้ด้วยตนเองโดยใช้วิธีการที่หลากหลาย

2.1.2 องค์ประกอบที่ 2 วัตถุประสงค์ของรูปแบบ เพื่อส่งเสริมศักยภาพด้านวิชาการและทักษะชีวิตโดยใช้ทักษะกระบวนการคิด

2.1.3 องค์ประกอบที่ 3 ขั้นตอนการจัดกิจกรรมพัฒนาทักษะกระบวนการคิด ประกอบด้วย ขั้นที่ 1 “ขั้นนำเสนอสถานการณ์” เป็นการนำเสนอสถานการณ์หรือปรากฏการณ์ที่เป็นปัญหา ซึ่งกระตุ้นให้เกิดความสงสัย อยากรู้ อยากกำหนดประเด็นปัญหาและหาคำตอบ

ขั้นที่ 2 “ขั้นคิดพิจารณา” เป็นการส่งเสริมให้ผู้เรียนฝึกคิด ตัดสินใจด้วยตนเอง สามารถจำแนกประเภท ระบุความเหมือน ความต่าง ระบุปัจจัย การเชื่อมโยงความคิด และหาความสัมพันธ์ได้

ขั้นที่ 3 “ขั้นคิดสงสัย” เป็นการระบุสาเหตุ ผลลัพธ์ และเงื่อนไขต่าง ๆ ที่ทำให้เกิดความเข้าใจในสถานการณ์หรือปรากฏการณ์นั้น ๆ

ขั้นที่ 4 “ขั้นสนทนาแลกเปลี่ยนความคิด” เป็นการส่งเสริมให้ผู้เรียนนำเสนอความคิดของตนเองกับเพื่อนกลุ่มย่อย กลุ่มละประมาณ 4-5 คน เพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้และหาข้อสรุปของกลุ่มร่วมกัน

ขั้นที่ 5 “ขั้นนำเสนอความคิด” เป็นการส่งเสริมให้ผู้เรียนแต่ละกลุ่มย่อยนำเสนอผลงานความคิดของกลุ่มตนเองต่อกลุ่มอื่น ๆ ทุกคนมีโอกาสเห็นผลงานของกลุ่มอื่น ซึ่งจะทำให้เกิดมุมมองใหม่ ๆ เพิ่มขึ้น

ขั้นที่ 6 “ขั้นสรุปความคิดร่วมกัน” เป็นการส่งเสริมให้ผู้เรียนได้อภิปราย รวมทั้งสรุปเนื้อหาสาระและแนวคิดที่ได้จากกระบวนการคิดและการเรียนรู้ที่ค้นพบร่วมกับเพื่อนในชั้นเรียน

ขั้นที่ 7 “ขั้นสะท้อนคิด” เป็นการส่งเสริมให้ผู้เรียนสะท้อนผลการเรียนรู้และตกผลึกองค์ความรู้ด้วยตนเอง แล้วนำเสนอด้วยการพูดหรือการเขียน

2.1.4 องค์ประกอบที่ 4 บทบาทผู้เรียน เป็นการกำหนดพฤติกรรมการเรียนรู้ของผู้เรียน ระหว่างร่วมกิจกรรมทั้งแบบเดี่ยวและแบบกลุ่ม เมื่อจัดกิจกรรมกลุ่มแต่ละคนจะมีบทบาทและมีหน้าที่รับผิดชอบที่ชัดเจน ทุกคนได้แสดงความคิดเห็นและดำเนินกิจกรรมให้บรรลุเป้าหมายโดยใช้กระบวนการกลุ่ม

2.1.5 องค์ประกอบที่ 5 บทบาทครู เป็นการกำหนดบทบาทและหน้าที่ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ โดยทำหน้าที่เป็นผู้ชี้แนะแนวทาง อำนวยความสะดวกในการเรียนรู้ จัดเตรียมสถานการณ์หรือปรากฏการณ์ที่น่าสนใจและน่าค้นหาคำตอบ กระตุ้นให้ผู้เรียนได้คิดด้วยการใช้คำถามเพื่อนำไปสู่การคิด

2.1.6 องค์ประกอบที่ 6 สิ่งอำนวยความสะดวก เป็นสิ่งอำนวยความสะดวกในด้านการจัดการเรียนรู้ ซึ่งประกอบด้วยสื่อการเรียนการสอนและแหล่งการเรียนรู้ทั้งในและนอกห้องเรียน ที่เอื้อต่อการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะกระบวนการคิด โดยจัดเตรียมให้มีความพร้อมและมีความหลากหลาย

การประชุมวิชาการนำเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ ครั้งที่ 4

“GRADUATE SCHOOL CONFERENCE 2022 iHappiness: ความสุขและคุณภาพชีวิตที่ดีอย่างยั่งยืนในยุคสังคมดิจิทัล”

2.2 การประเมินรูปแบบการส่งเสริมศักยภาพด้านวิชาการและทักษะชีวิตโดยใช้ทักษะกระบวนการคิด แสดงดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 การประเมินรูปแบบการส่งเสริมศักยภาพด้านวิชาการและทักษะชีวิตโดยใช้ทักษะกระบวนการคิด (N=5)

รูปแบบการส่งเสริมศักยภาพด้านวิชาการและทักษะชีวิตโดยใช้ทักษะกระบวนการคิด	ความถูกต้อง			ความเหมาะสม		
	\bar{X}	S.D.	การแปลผล	\bar{X}	S.D.	การแปลผล
องค์ประกอบที่ 1 หลักการของรูปแบบ	4.50	0.62	มาก	4.60	0.54	มาก
องค์ประกอบที่ 2 วัตถุประสงค์ของรูปแบบ	4.50	0.60	มาก	4.60	0.58	มาก
องค์ประกอบที่ 3 ขั้นตอนการจัดกิจกรรมพัฒนาทักษะกระบวนการคิด	4.60	0.80	มาก	4.86	0.54	มาก
องค์ประกอบที่ 4 บทบาทผู้เรียน	4.80	0.89	มาก	4.80	0.47	มาก
องค์ประกอบที่ 5 บทบาทครู	4.70	0.62	มาก	4.80	0.52	มาก
องค์ประกอบที่ 6 สิ่งอำนวยความสะดวก	4.50	0.57	มาก	4.60	0.52	มาก
ภาพรวม	4.60	0.68	มาก	4.71	0.52	มาก

จากตารางที่ 2 การประเมินรูปแบบฯ พบว่า ภาพรวมของรูปแบบฯ มีความถูกต้องอยู่ในระดับมาก ($\bar{x}=4.60$, S.D.= 0.68) การประเมินความเหมาะสมของรูปแบบฯ พบว่า ภาพรวมรูปแบบมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก ($\bar{x}=4.71$, S.D.= 0.52)

3. ผลการใช้รูปแบบการส่งเสริมศักยภาพด้านวิชาการและทักษะชีวิตโดยใช้ทักษะกระบวนการคิด

ตารางที่ 3 การเปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ยก่อนเรียนและหลังเรียนด้วยรูปแบบการส่งเสริมศักยภาพด้านวิชาการและทักษะชีวิตโดยใช้ทักษะกระบวนการคิด (n=90)

คะแนนด้านวิชาการและทักษะชีวิต	คะแนนเต็ม	\bar{X}	S.D	ค่าเฉลี่ยผลต่าง	S.D ค่าเฉลี่ยผลต่าง	t
ก่อนเรียน	20	12.28	2.408	5.33	2.468	20.503*
หลังเรียน	20	17.61	0.857			

จากตารางที่ 3 พบว่า นักเรียนมีคะแนนเฉลี่ยก่อนเรียนด้วยรูปแบบฯ เท่ากับ 12.28 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 2.408 และหลังการใช้รูปแบบฯ นักเรียนมีคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 17.61 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

0.857 เมื่อเปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ยก่อนเรียนและหลังเรียนด้วยรูปแบบฯ พบว่า นักเรียนมีคะแนนเฉลี่ยหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

อภิปรายผลการวิจัย

1. การประเมินความต้องการจำเป็นการจัดการจัดกิจกรรมด้านวิชาการและทักษะชีวิตโดยใช้ทักษะกระบวนการคิดของครูและนักเรียน โรงเรียนเครือข่ายการฝึกประสบการณ์วิชาชีพของวิทยาลัยแม่ฮ่องสอน พบว่า โรงเรียนเครือข่ายฯ มีความต้องการจำเป็นในการจัดกิจกรรมด้านวิชาการและทักษะชีวิตโดยใช้ทักษะการคิดวิเคราะห์เป็นอันดับที่ 1 ทั้งนี้เป็นเพราะว่าครูหลายคนยังไม่เข้าใจวิธีการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่เน้นให้ผู้เรียนมีความสามารถในการคิดวิเคราะห์หรือการคิดแบบอื่น ๆ โดยใช้สิ่งใกล้ตัวมาประยุกต์หรือบูรณาการ และบางคนไม่เคยได้รับการอบรมการจัดกิจกรรมด้านการคิด จึงควรมีการอบรมเสริมเติมเต็มให้ทั้งครูและ ผู้เรียน ดังที่พิมพ์พันธ์ เตชะคุปต์ และพะเยาว์ ยินดีสุข (2561) ได้กล่าวไว้ว่า การคิดวิเคราะห์เป็นหนึ่งในทักษะสำคัญของผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 ซึ่งสถาบันการศึกษาต้องปลูกฝังให้กับผู้เรียน เพราะการที่จะสามารถดำรงชีวิตได้อย่างมีคุณภาพนั้น ขึ้นอยู่กับการคิดที่มีคุณภาพ สามารถเปรียบเทียบ แยกแยะ เลือกกระทำในสิ่งที่เหมาะสม เนื่องจากความคิดเป็นสิ่งที่ไปกำหนดการกระทำ การแสดงออก การมีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น ทุกสิ่งที่คนเราทำล้วนเป็นผลโดยตรงมาจากคุณภาพการคิด

2. รูปแบบการส่งเสริมศักยภาพด้านวิชาการและทักษะชีวิตโดยใช้ทักษะกระบวนการคิด มี 6 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) หลักการของรูปแบบ 2) วัตถุประสงค์ของรูปแบบ 3) ขั้นตอนการจัดกิจกรรมพัฒนาทักษะกระบวนการคิด แบ่งเป็น 7 ขั้นตอน ประกอบด้วย (1) นำเสนอสถานการณ์ (2) คิดพิจารณา (3) คิดสงสัย (4) สนทนาแลกเปลี่ยนความคิด (5) นำเสนอความคิด (6) สรุปความคิดร่วมกัน และ (7) สะท้อนคิด 4) บทบาทผู้เรียน 5) บทบาทครู และ 6) สิ่งอำนวยความสะดวก ผู้วิจัยได้ดำเนินการพัฒนารูปแบบอย่างเป็นระบบโดยใช้กระบวนการวิจัยและพัฒนา (R&D) มีกระบวนการชัดเจน ถูกต้องตามหลักวิชาการ เป็นเหตุเป็นผล จึงส่งผลให้ผลการประเมินคุณภาพของรูปแบบเฉลี่ยโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยผู้วิจัยได้นำแนวคิดการพัฒนารูปแบบการสอนของ Joyce, Weil, และ Calhoun (2009) และแนวคิดของทิสนา แคมมณี (2561) รวมถึงศึกษาขั้นตอนในการพัฒนารูปแบบการสอนของ สมเกียรติ อินทสิงห์ (2562) และ อรชร ปรารัจจันทร์ และสุภัฏญา แซ่มซ้อย (2561) ซึ่งแนวคิดและการวิจัยดังกล่าวมีขั้นตอนในการพัฒนารูปแบบการสอนที่คล้ายคลึงกัน ภายใต้กรอบแนวคิด คือ ศึกษาข้อมูลพื้นฐาน สร้างรูปแบบการสอน การหาคุณภาพ แล้วนำไปทดลองใช้ จากการศึกษาที่ผู้วิจัยดำเนินการตามขั้นตอนของการพัฒนารูปแบบนี้ ส่งผลให้รูปแบบฯ ที่สร้างขึ้นเป็นไปอย่างมีระบบระเบียบวิธีวิจัย และได้ผลดีทุกขั้นตอน สามารถนำไปใช้ได้จริง และเป็นไปในทิศทางเดียวกับสกุลการ สังข์ทอง (2562) ที่ดำเนินการวิจัยเรื่อง การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบ MECCA เพื่อเสริมสร้างความสามารถในการอ่านอย่างมีวิจารณญาณโดยใช้กระบวนการวิจัยและพัฒนา (R&D) อธิบายว่า การวางรูปแบบการเรียนรู้ไว้อย่างเป็นระบบ สอดคล้องและมีความสัมพันธ์กันในแต่ละขั้นตอน มีการตรวจสอบคุณภาพจากผู้เชี่ยวชาญ แล้วได้ค่าความสอดคล้องในระดับมากที่สุด ทำให้รูปแบบการจัดการเรียนรู้มีประสิทธิภาพ

3. ผลการใช้รูปแบบการส่งเสริมศักยภาพด้านวิชาการและทักษะชีวิตโดยใช้ทักษะกระบวนการคิด จากการประเมินคะแนนด้านวิชาการและทักษะชีวิต พบว่า หลังเรียนนักเรียนมีคะแนนสูงกว่าก่อนเรียนแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากรูปแบบที่สร้างขึ้นแต่ละขั้นตอนมีการจัดกิจกรรมพัฒนาทักษะกระบวนการคิดที่ต่อเนื่องและมีลักษณะเฉพาะที่ต้องการพัฒนาในแต่ละขั้นเด่นชัด ทำให้

การประชุมวิชาการนำเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ ครั้งที่ 4

“GRADUATE SCHOOL CONFERENCE 2022 iHappiness: ความสุขและคุณภาพชีวิตที่ดีอย่างยั่งยืนในยุคสังคมดิจิทัล”

การจัดการเรียนรู้ดำเนินไปด้วยดี จึงทำให้รูปแบบดังกล่าวมีประสิทธิภาพสามารถพัฒนานักเรียนได้จริง ซึ่งสอดคล้องกับ สกฤตการ สังข์ทอง (2562) ฉวีวรรณ เคยพุดชา (2561) และสมเกียรติ อินทสิงห์ (2562) ที่ศึกษาพบว่าการพัฒนากระบวนการเรียนรู้และพัฒนาประสิทธิภาพทางการเรียนการสอนของผู้เรียน ควรมีการวางแผนที่ชัดเจนและดำเนินการอย่างเป็นขั้นตอนจะได้ผลตามวัตถุประสงค์ที่กำหนด และเป็นไปในทิศทางเดียวกับงานวิจัยของชาญณรงค์ วิเศษสัตย์ (2562) ที่ได้ดำเนินขั้นตอนการจัดการเรียนรู้ที่ส่งเสริมทักษะการคิดเชิงนวัตกรรมของนักศึกษาวิชาชีพครู เพื่อแก้ปัญหาด้านทักษะการคิดเชิงนวัตกรรมไว้อย่างชัดเจน ประกอบด้วย 5 ขั้นตอน คือ ระบุความต้องการ ระดมสมอง สร้างชิ้นงาน ปฏิบัติการสอน และประเมินผล ซึ่งผู้เรียนมีคะแนนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .05

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเพื่อนำผลการวิจัยไปใช้งาน

การนำรูปแบบฯ ไปใช้ ผู้สอนควรศึกษาองค์ประกอบของรูปแบบให้เข้าใจว่ามีเป้าหมายหลักและรายละเอียดใดเป็นสำคัญ เลือกใช้หรือบูรณาการให้เข้ากับบริบทของผู้เรียน และอาจบูรณาการในรายวิชาหลักของ 8 กลุ่มสาระ

ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยต่อไป

ควรมีการศึกษาพัฒนารูปแบบการส่งเสริมศักยภาพด้านวิชาการและทักษะชีวิตโดยใช้ทักษะกระบวนการคิด ขั้นสูงอื่น ๆ เช่น ทักษะการคิดอย่างเป็นระบบ และทักษะการคิดเชิงออกแบบ เป็นต้น

เอกสารอ้างอิง

- ฉวีวรรณ เคยพุดชา. (2561) .การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบRAJASEEเพื่อส่งเสริมความสามารถในการคิดแก้ปัญหาของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนราชสีมาวิทยาลัย. วารสารจันทร์เกษมสาร, 24(47), 64-78.
- ชนาธิป พรกุล. (2561). การบวนการสร้างความรู้ของครู: กรณีการสอนแบบบูรณาการ. กรุงเทพฯสำนักพิมพ์ : แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ชาญณรงค์ วิเศษสัตย์. (2562). การพัฒนารูปแบบการเรียนรู้ที่ส่งเสริมทักษะการคิดเชิงนวัตกรรมของนักศึกษาวิชาชีพครู. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- ทีศนา แคมมณี. (2561). ศาสตร์การสอน: องค์ความรู้เพื่อการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ. (พิมพ์ครั้งที่ 22). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พงศธร มหาวิทยาลัย. (2562). การประยุกต์ใช้แนวคิดการเรียนรู้โดยใช้ปรากฏการณ์เป็นฐานร่วมกับการเรียนแบบเชิงรุกในรายวิชาการประถมศึกษาเพื่อเสริมสร้างการเรียนรู้ในศตวรรษที่21 .วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น ,42(2), 73-90.
- พิมพ์พันธ์ เตชะคุปต์ และพะเยาว์ ยินดีสุข. (2561). การเรียนรู้เชิงรุกแบบรวมพลังกับ PLC เพื่อการพัฒนา. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- รัตนะ บัวสน. (2562) วิจัยและพัฒนาหลักสูตรการเรียนการสอน. วารสารศิลปการศึกษาศาสตร์วิจัย. 11(2)1-11.

การประชุมวิชาการนำเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ ครั้งที่ 4

“GRADUATE SCHOOL CONFERENCE 2022 iHappiness: ความสุขและคุณภาพชีวิตที่ดีอย่างยั่งยืนในยุคสังคมดิจิทัล”

- สกุลการ สังข์ทอง. (2562). การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบ MECCA เพื่อเสริมสร้างความสามารถในการอ่านอย่างมีวิจารณญาณ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย. วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิตกิตติมศักดิ์สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน ภาควิชาหลักสูตรและวิธีสอน มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- สมเกียรติ อินทสิงห์. (2562). การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้โดยบูรณาการแนวความคิดการเรียนรู้โดยปรากฏการณ์เป็นฐานและกระบวนการคิดเชิงออกแบบเพื่อส่งเสริมความรู้เรื่องหลักสูตร ความสามารถในการคิดเชิงนวัตกรรมและแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ สำหรับนักศึกษาวิชาชีพครู .ASEAN Journal of Education , 5(2), 21-32.
- อนุเบศ ทัศนนิม และสมาลี ชูกำแหง. (2563)การพัฒนาความสามา .รณในการคิดวิเคราะห์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ด้วยการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปรากฏการณ์เป็นฐาน .วารสารมหาจุฬานาครทรรศน์, 7(6), 31-44.
- อรชร ปราจันท์ และสุกัญญา แซ่ม้อย. (2561). รูปแบบการบริหารเพื่อพัฒนาทักษะการคิดเชิงนวัตกรรมของครูในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน .วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยฟาร์อีสเทอร์น ,12(1), 156-169.
- Joyce, B., Weil, M., & Calhoun, E. (2009). Models of teaching. (8thed.). New York: Courtesy of Reece Galleries.